

Ioan Slavici - Mara

Romanul Mara "apare" mai intai in revista Vatra, in 1894, apoi si in volum, in 1906 - este superior tuturor romanelor scrise pana la aceasta data in literatura romana, inclusiv acelea ale lui Duiliu Zamfirescu, care s-a bucurat de mai multa simpatie si pretuire din partea contemporanilor si intr-un fel chiar din partea posteritatii, pana mai deunazi. Este superior, evident, si celorlalte romane scrise de insusi Slavici, cunoscute abia istoricilor literati: Din batrani (vol. 1: Luca, 1902, vol. II: Manea, 1905, o galantarele macelariilor - este facuta.

Intr-o anumita zi de primavara insorita, cand liliacul infloreste, fata Marei, iesita dintre zidurile internatului de la calugarite, pe ulita, pare un miracol al naturii. Nimeni nu poate crede ca o asemenea frumusetate de codana este copila Marei, trentaroasa pe care lumea o stia incurcand oamenii prin piata din targ. Un batran zice: "Frumoasa e serpoaica!... A cui sa fie oare?", in timp ce fiul lui Hubar, Natl, a incremenit cu securea de macelarie in mana, spre mirarea unei gospodine straina de efectul pe care il produce aparitia fetei in ochii celor pe langa care trece. Scena seamana foarte mult cu ceea ce se numeste un tablou de gen, in binecunoscutul stil al "marilor mici maestri flamanzi":

"Tocmai in fata macelariei Persida trecu ulita, ca sa apuce coltul, si acum i se impainjenira ochii, si iar ii era ca si cand un fel de lesin ar cuprinde-o. Ii era rusine, grozav de rusine si isi vedea, parca, obraji rositi de navala sangelui.

Natl sfarama tocmai cu barda incheietura de la un genunche, si cand Persida se ivi peste drum si apuca spre macelarie, el ramase cu privirea pierduta si barda ii tremura in mana. Hubaroaie se ridica din jet si inainta pana la usa; servitoarea, care tineva cosul ca sa i se dea carnea, se uita si ea mirata, iar dincolo, peste drum, la cellalt colt, se oprise un batran si statea cu gura cascata."

Apriga Mara, avand acum destui bani pentru zestre, se gandeste s-o marite pe Persida cu teologul Codreanu. Fata nu s-ar impotrivi, dar dragostea pentru feciorul neamtului, destul de tont de altminteri, fara nici o personalitate sau vreo gingasie oarecare, se produce ca fulgerul. Il admirase intr-un fel de intrecere sportiva, la podgorie, ridicand in car, pe ramasag, un butoi mai greu; si fata se topise in criza erotica. De altfel, mai tarziu, in momente critice, Persida ii marturiseste lui Natl iubirea pe care nici ea n-o prea intelege, in chipul cel mai simplu si mai emotionant cu putinta, dezarmant si totodata religios-solemn, chemandu-l pe numele intreg de botez, "Ignatius":

"N-am sa ma inspaimant, n-am sa fug, n-am sa te parasesc, zise, si-i apuca mana si se lipi de el si si trecu gingas bratul peste gatul lui. Ah!, urma apoi ca dusa in alta lume, ce ademenitor e gandul ca am sa te scot din intunericul in care ai cazut, sa-ti luminez viata, sa te scot, sa te luminez, sa te vad. Uita-te la mine si rade, cum ai ras atunci, cand ne-am intalnit pe pod. Ignatius! Uita-te!"

Parintii se impotrivesc din rasputeri unei asemenea legaturi, argumentul ultim, de ambele parti, fiind prejudecata populara cu privire la deosebirea dintre religii, care complica in gradul cel mai inalt botezarea copiilor rezultati din asemenea casatorii. Hubar Natl insusi este un individ brutal,

violent si bataus, cazut in cele din urma la betie. Scriitorul pare a studia, la sugestii naturaliste, un caz de ereditate, adaugat celui alt, mai grav, al lui Bandi, fratele lui Natl, care va ajunge sa-si uida tatal, adaus episodic intr-un final cam nepotrivit in planul general al romanului. Insa si Natl, mai mult inconstient si mai mult fara sa vrea, o iubeste tot atat de tare pe Persida, cu care fuge in lume, la Pesta, la Viena, certandu-se aprig, dusmanindu-se la tot pasul, impacandu-se inevitabil, intr-unui si acelasi destin. Nasterea unui copil, in sfarsit, aduce pacea in suflele, si in chipul acesta vechiul dicton amor omnia vincit isi afla cea mai convingatoare verificare.

Fara indoiala, personajul principal al romanului este Persida, asa cum Hutu sta in centrul nuvelei Budulea Taichii, caractere surprinse in plina miscare, la momentul crizei care preceda maturizarea. Insa, si intr-un caz, si intr-altul, Slavici poseda mestesugul de a impune cu mare forta prezenta personajelor sale prin aducerea in prim-plan a parintilor, principal suport si mijloc de verificare caracterologica. In roman, Mara - ca si Budulea cel batran din nuvela - este un personaj inca mai precis si mai viguros conturat decat Persida. Vaduva saraca, fara nici un sprijin, insa "muiere mare, spatoasa, greoaie si cu obraji batuti de soare, de ploie si de vant", ea cauta, prin toate mijloacele de care dispune (puterea de munca si rabdarea, spiritul de economie impins pana la zgarcenie, o mare inteligenta practica, bazata pe experienta), sa-si creasca cei doi copii, pe Persida si pe Trica. Prozatorul a surprins cu mare ascutime un moment social-istoric foarte caracteristic, intrucat priveste ridicarea burgheziei comerciale din orasele de pe valea Muresului si din campia Aradului. Ea nu provine din randurile mahalagiilor, ca Jupan Dumitrache, ci mai degraba din taranime.

De alta parte, in Ardeal, imprejurarile erau de asa natura, incat ascensiunea se bazeaza mai mult pe intrepriditatea economica, pe energie, munca si perseverenta, foarte putin, deloc chiar in acest caz, pe tertipurile politice. (Cu ani in urma, nu prea demult, niste cineasti inculti si oportunisti au facut un film dupa romanul Mara, punand in el si... politica multa: muncitori exploatați, patroni cainosi, jandarmi slujind cu zel aparatul de stat habsburgic si tot tacamul, "stricand" frumusetea operei lui Slavici.) Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, targurile din manoasa campie a Aradului, cum ar fi Radna si Lipova, de care e vorba in roman, au cunoscut o mare inflorire a negotului si a mestesugurilor. Numai lenesii - lasa sa se inteleaga moralistul, pragmaticul scriitor, foarte pe departe de asta data. - raman saraci. Mara este o mare energie care din nimic realizeaza o avere considerabila. Incepe cu negotul marunt de zarzavaturi si peste. Curand insa banii stransi cu zece noduri sunt plasati in afaceri de anvergura, si toata lumea stie cat de bogata este! Ca atare, incepe s-o respecte si s-o admire, cu toate ca nu acesta ii era scopul. Nu-i adevarat ca am avea de-a face cu un Harpagon si cu un Hagi Tudose feminin, ba nici macar cu un Grandet.

Zgarcenia, cata este in caracterul Marei, apare mai curand ca rezultatul unei vieti dure, austere, pe care femeia o foloseste drept principala arma intr-o lume pusa pe capatuiala pe toate cararile. Experienta ne invata ca tocmai acolo unde se munceste nu-i loc pentru lenesi, pentru risipitori nesabuiti si pentru prosti. De aceeasi natura este si siretenia cu care cauta a-si creste si instrui copiii, gandind foarte practic si lucid viitorul lor, apeland la bunatatea maicii Aegidia s-o primeasca pe fata la calugarite si folosindu-se de slabiciunea menajului Bocioaca, in vederea carierei de

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

mester cojocar a lui Trica. Aceeasi mentalitate taraneasca o face sa treaca usor peste sensibilitatea lui Trica, adolescentul asaltat de frivola nevasta a lui Bocioaca. Momentul trebuia neaparat exploatat in scopul punerii la cale a unei casatorii avantajoase cu fata bogatului staroste si patron. Mara !! dascaleste pe necoptul ei fiu in chipul cel mai practic cu putinta, inlaturand mofturile sentimentale si punandu-i in fata realitatea brutala:

"Nu este [nevasta lui Bocioaca] singura mama care-si marita fata dupa baiatul care-i place. Tine-o cu vorba pana ce nu-ti da fata s-o sa ai soacra care se teme de tine si nu ti se urca in cap. Fii, Trica, baiat cuminte. Fata e buna, frumoasa si cu avere, intri in casa buna si, daca esti om, faci ce vrei din ea."

Personajul este simpatic, si chiar asa il vede si autorul, cu toate ca il deposeste de orice urma de idealitate. E clar de tot ca sub lipsa de menajamente, in executarea portretului, se ascunde abil ideea ca averea acumulata prin stradanie, prin munca si chibzuinta, da demnitate omului:

"Nu-i vorba, tot Mara cea veche era, tot soioasa, tot nepieptanata, si nici ca i-ar fi sezut bine altfel. Vorbea insa mai apasat, se certa mai putin, calca mai rar si se tinea mai drept decat odinioara. Se simte omul care are, si-l vezi cat de colo pe cel ce se simte."

Zgarcenia si imoralitatea sunt vicii, adica anomalii reprobabile si urate, prin insusi faptul ca intuneca si ucid omenescul. Insa a fi strans la punga si a inchide ochii in fata usuratarii banale a unei tinere neveste insemna inteligenta de a nu te lasa infrant intr-o lume unde toti dau din maini sa se mentina la suprafata. Gestul mamei care depoziteaza banii in cei trei ciorapi - unul pentru Persida, altul pentru Trica si un al treilea pentru sine - "este mai degraba induiosator, cu atat mai mult cu cat apriga femeie n-ar consimti sa se desparta cu prea mare usurinta de cele doua treimi din comandul sau.

Aceasta pentru ca cei doi copii sunt copiii ei si mai ales pentru ca trunchiul zdravan si batut de toate intemperiiile vietii simte instinctiv ca vlastarele sunt firave. In adevar, cei doi, Persida si Trica, se clatina ingrijorator la primele contacte cu viata. Fata se incurca intr-o legatura neprevazuta cu fiul macelarului neamt, iar baiatul, "motologul" Trica, intrat si el in criza, se da prins la "verbonc" (forma de recrutare a ostenilor pe vremea stapanirii austro-ungare), fara mari sperante ca mama l-ar putea salva cu o suma oarecare de bani. Mara este insa pregatita sa infrunte toate intorsaturile destinului, pare chiar a le prevedea, in orice caz le intampina cu destul calm si ingaduinta materna, cu tarie de caracter in primul rand. Abia acum banii stransi cu atata truda in cei trei ciorapi se dovedesc a fi utili. O clipa numai, dragostea de mama -moment psihologic bine strunit de prozator si realizat, ca de obicei, prin notarea comportamentului personajului - lasa ivirea unei slabiciuni, a unui dram de sentimentalism, cu totul caracteristic zgarcitilor, nu si avarilor iremediabili (spre a opera o nuanta intre cuvinte, trebuitoare aici). Vazand saracia in care s-a nascut copilul Persidei si al lui Natl, Mara vara mana in punga spre a scoate o oarecare suma, ezitand totusi daca trebuie sa duca pana la capat gestul. E gestul unui avar, si nu prea. Miscarile sufletesti ale personajului sunt mult mai complicate si mai nuanate.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Aici ar fi trebuit sa intre un dram de sarcasm si un pic de ironie din partea naratorului, ceea ce nu se intampla, cum ne-am fi asteptat. Dimpotriva, risipitorul si betivul, zurbagiul Natl - inmuiat si el sufleteste in fata copilului care i se nascuse - e pus sa spuna cu toata gravitatea ca banii sunt mai bine pastrati la soacra. La mijloc sta acelasi instinct al femeii mature, trecuta prin grele experiente: copiii trebuie sa se obisnuiasca cu greutatile vietii, daca vor sa calce pe urmele parintilor. Intr-adevar, Persida, se lasa a se vedea foarte clar in final, va deveni o Mara in toata puterea cuvantului, dupa cum Natl va deveni un Hubar, odata trecute valurile tineretii. Aceasta ar fi dialectica, infatisata foarte pe scurt, a evolutiei personajelor din romanul lui Slavici.

Asadar, dupa metoda clasica, original aplicata - grevata numai intr-o mica masura de naturalism: episodul uciderii lui Hubar-batranul de catre Bandi, celalalt fiu al sau - romancierul isi propune a infatisa un ciclu de viata complet, dincolo de care, inainte si inapoi, lucrurile s-au petrecut si se vor petrece aproximativ la fel. Din istoria Persidei intelegem ca tineretile vadovei au putut fi oarecum, asemanatoare cu ale fetei - desi lucrul nu e consemnat ca atare -, iar din caracterul Marei se deduce ca fiica o va urma aproape intru totul.

Pentru aceasta, evident, trebuiau trasate liniile unui cadru social-etnografic, amplu, ceea ce romancierul face cu o pana deosebit de abila, alimentata necontenit de memorie, de cunoasterea perfecta a mediului in care si-a petrecut copilaria si tineretea, locuri si oameni intrevazuti, transfigurati prin ceata aducerilor aminte, ca si in Budulea Taichii, ca si in Moara cu noroc. Intr-asta, de fapt, in acest exotism al ambientului sta in fond intreaga arta si marea izbanda a romanului. Slavici intreprinde adica - cum se spune cu un termen destul de nepotrivit, dar ramas in uzul curent - o monografie artistica a locului si timpului, amestec inefabil si inedit de adevar si poezie.

Cam in acelasi timp cu Slavici, un alt ardelean, mai tanar, protejat si incurajat, la randu-i, de Titu Maiorescu, Ion Popovici-Banateanul, compunea si el o serie de schite si nuvele "din viata meseriasilor" din targurile temisene. Interesante, usor sentimentale - fapt explicabil prin lipsa de maturitate a scriitorului, mort la varsta tanara - aceste proze scurte sunt departe de a putea cuprinde totusi amploarea mediului, ceea ce lui Slavici ii izbuteste din plin. Aceasta pentru ca marele prozator care a fost junimistul - primul clasic, in fond, pe care l-a dat Ardealul, nu deloc intamplator prin mijlocirea Junimii - a intuit aici materia potrivita pentru roman. In oraselele din campia de jos a Muresului, cum sunt Radna si Lipova 1 pe jumatate rurale, dar intr-alt chip decat targurile moldovenesti sadoveniene, "unde nu se intampla nimic", fara dughene ovreiesti si fete bovarice, boieri scapatati si functionari tabietlii, ruginiti si "balcanizati", ori cu intelectuali oameni de prisos si blazati ca Neculai Manea, ci mai mult cu acel aer de Mittel-Europa care a cuprins o parte buna din spatiul ardelean - lumea meseriasilor si a negustorilor este constituita in bresle cu traditie, incurajate si sprijinite sistematic de administratia austriaca, pe cat s-ar parea. Bocioaca, spre exemplu, este un staroste, plin de demnitate si autoritate, respectat de ucenici, de calfe si chiar de "beamteri", desi in casa lui - cum se intampla uneori - canta mai mult gaina. Ca si Hubar, care nu viseaza pentru fiul sau Natl o alta meserie decat tot aceea de macelar, el, Bocioaca, este gata sa-si marite fata cu Trica, in care vede un bun viitor mester si urmas.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Hotarat lucru, in lumea nemteasca si, mai in general, cea apuseana, functioneaza mai putin proverbul "Capra sare masa, iada sare casa"; profesiunile, meseriile se transmit mult mai constant din tata in fiu, printr-o sanatoasa, binevenita, prospera din punct de vedere economic cel putin mentalitate conservatoare (faptul repercutandu-se inasa, neindoios, si in plan moral). In timp ce dincoace de munti - cel putin acesta este unghiul de privire pe care ni-l propune Slavici - "mania posturilor", arivismul "paraponisitor" (ne-am referit la satira din "canticcelele comice" ale lui Alecsandri, dar si la "catindatii" caragialieni), saltul intr-o categorie sociala neaparat superioara parintilor este un fapt obisnuit, chiar pana in zilele noastre.

Insusirea unei meserii - ne incredinteaza cu toata gravitatea scriitorul - nu e un lucru usor si nu se face oricum, ci dupa randuieli bine stabilite. Dupa anii de ucenicie - pe care totusi Natl i-a parcurs intr-un chip cam... aventuros, fugind cu Persida, cum se intampla in lumea nemteasca (un ecou din Wilhelm Meisters Lehrjahre, fie si indirect, este de presupus) - urmeaza anii de calatorie, in vederea desavarsirii experientei tanarului. El trebuie sa se poarte cu multa vrednicie si respect fata de mesterii mai in varsta, care urmeaza a-l recomanda breslei pentru proba (examenul!) finala ce are loc dupa un ceremonial de neclintit.

Calfa de macelar, spre exemplu, se prezinta pentru verificarea si atestarea meseriei sale in fata starostelui, asistat de toti membrii de vaza ai breslei, care decid solemn trecerea lui in randul "maestrilor". Slavici descrie amanuntit si cu inefabila poezie un astfel de examen aplicat lui Natl. Din nou ne aflam in fata unui exceptional "tablou de gen", in maniera flamanda si pagina, ghicim de indata, e facuta sa fie drept pilda celor care dispretuiesc asa-zisele cariere prozaice, plebee, munca frumoasa si productiva, pe care, odata cu Eminescu, artistul si pedagogul o admira sincer:

"Dupa randuiala breslelor, calfa de macelar care avea sa treaca in randul maestrilor trebuia sa faca starostelui si oamenilor de incredere ai breslei taietura de maestru. Insofit de un zavod si ajutat numai de ucenic, el trebuia sa duca la taiere un juncan de trei ani, frumos impodobit cu flori, cu panglici si cu carpe, pe care, dupa taiere, starostele si oamenii de incredere le luau drept semne de aducere aminte. Dupa ce starostele se incredinta ca juncanul nu e ametit de spirt, ucenicul ii dadea lovitura in frunte, iar viitorul maestru trebuia sa-l injunghie asa, ca pana ce numeri zece, sa nu se mai miste si sa-l jupoaie iute si curat, apoi sa-i scoata maruntaiele inca calde, toate acestea fara ca panglicile si carpele sa se pateze de sange. Urmeaza apoi pretuirea si macelarirea. Viitorul maestru trebuia, inainte de toate, sa-si dea parerea cat cantareste carnea si cat indeosebi seul pe care-l scoate, apoi sa faca macelarirea a sasesprezece feluri de carnuri, fara ca sa-si pateze mainile si sortul si fara ca sa lase faramaturi pe butuc. Drept in incheiere, sa facea cantarirea. Cel dintai staroste lua muschiul din spinare, si maestrul trebuia sa-l cantareasca din ochi, apoi urmau oamenii de incredere..."

Asemenea oameni harnici si asezati dupa oranduieli chibzuite, cu traditie nestramutata, au viata lor, intemeiata pe familie si pe bunastare materiala, opera a muncii lor. Petrecerile de la crame, in vremea culesului, ori iarmaroacele cu lume pestrita de diferite nationalitati, venita de prin toate colturile regiunii; sunt zugravite cu un ochi de pictor care vede frumusetea in bogatia materiala

(careia obligatoriu ii urmeaza si frumusetea morala) rezultata din truda bratelor si din buna invoire dintre oameni. Iata o asemenea fresca-preludiu (pe care si-ar fi avut-o ca model - la un alt nivel al evolutiei scrisului romanesc - (de ce nu?) - un romancier dintre cei mai moderni ai vremii noastre, Țtefan Banulescu, in-, Cartea Milionarului, la locul unde se povestesc fantasticele "serbari metopolisiene" de Sfanta Maria-Mica):

"Timp de cateva saptamani, drumurile de tara toate sunt pline de care incarcate, care aduc bogatiile din sapte tinuturi, ca sa le desfasoare prin pietele si prin ulitele Aradului si de pe campia dimprejurul lui, unde se aduna care cu poame de pe Crisuri si din valea Murasului, cu lemnarie din muntii Abrudului si cu bucate de pe campia manoasa, se insira butoaiele cu vin din podgorie ori cu rachiu de pe Muras si se ingramadesc turme de oi venite din Ardeal, ciurde de porci adusi de pe lunci, herghelii de cai crescuti pe poienele muntilor si cirezi de vite manate de jelepuri umblati prin lume. Ce multime de oameni si ce amestecatura de chipuri si de porturi si de limbi! E parca aici mijlocul pamantului, unde se intalnesc toate neamurile. Pe inserate se aprind imprejurul orasului mii de focuri, la care stau de vorba ori isi petrec cantand aici romani, colo unguri, mai departe svabi ori sarbi, iar printre acestia slovaci, ba pana si bulgari".

Romanul Mara, o capodopera a literaturii clasice incununeaza stralucit arta lui Ioan Slavici si ramane hotarat ca scriitorul se simte in largul sau in a-si desfasura talentul narativ, numai atunci cand, precum in Popa Tanda, in Padureanca, La crucea din sat, Budulea Taichii ori exceptionala, intre toate nuvelele sale, Moara cu noroc, vorbeste de locurile si oamenii bine cunoscuti din copilarie si tinerete. Ca si in cazul lui Ion Creanga ori Sadoveanu, ceea ce depoziteaza latent memoria artistului cristalizeaza mirific sub condeiul omului matur in cautarea unor vremi care au fost... Printr-asta, mai ales, Slavici premerge cu stralucire marilor prozatori ardeleni, Agarbiceanu si Rebreanu, in primele randuri.